

впізнали ні що таке Книга, ні що таке віра" [ал-Халладж ал-Хусайн ибн Мансур Китаб ат-Тавасин. Сад Знання / Пер. с араб. Виктора Нечипуренко, Ирины Полонской / Предисл. В. Нечипуренко, И. Полонской. Издание 3-е, исправл. 2013. – 47с.] Містики говорили, що любов, яку вони відчують до Бога, виникла не з їхньої волі, вона є результатом Божественної активності. Хіба не сказано в Корані, що віруючі – люди, "яких Він любить і які люблять Його" [Мисик В., Захід і Схід: Переклади, – Київ: Дніпро, 1990. – 546 с.], що любов Бога до людини передре любові людини до свого Творця? Тільки коли Бог полюбить Свого раба, той зможе полюбити Його, а з іншого боку, він не може відмовитися любити Бога, оскільки ініціатива виходить від Нього [Абу-Талиб аль-Маки. (Пища для сердець или Знание Возлюбленного) в 4 ч – Каир.: Аль-Матбаа аль-Мисрийя, 1932г. – 132 с]. Любові не можна навчитися, вона від милості Божої: "Якби світ захотів знайти кохання, він не зміг би цього зробити, і якби він спробував відкинути її, то не зміг би і цього, бо любов є дар, а не придбання. Вона від Бога " [Мухаммад ибн Абд аль-Ваххаба, Кашф аш-шубухат (Отведение сомнений), – Эр-Рияд, 1992. – 298 с]

У суфійській теорії можемо побачити, що досконалою людиною вважається та, що вийшла на волю з-під влади плотської або наказової душі (нафс-е аммара). Реальність навколо неї, як і всередині неї, визначена властивостями вищої природи, завдяки чому вона звільнюється від самості й досягає поєднання з Богом. Така людина стала свідком, що віддзеркалює абсолютну реальність; хто гляне на неї – не побачить нічого крім істини. Отже, можемо припустити, що таким чином інтерпретована любов за всією очевидністю до тлумачення цього поняття в авраамічних релігіях все ж має один нюанс, що характеризує саме суфійський тип містицизму, на відміну від епістемологічних та містичних практик Каббали або гностицизму чи то середньовічної християнської містики. Ми маємо на увазі саме парадоксальний характер цього концепту. На відміну від класичного визначення любові апостолом Павлом (1 кор.13), любов не персоніфікується в якості космічної сили, але утворює певний простір, топологію якого неможливо вербалізувати із застосуванням формального семіотичного коду мови або іншої системи знаків. Це означає, що любов онтологізує людину, примушує її "буттєвувати", спонукає до самореалізації через самопізнання.

***Р. Р. Гривінський, асп., НаУКМА, Київ**
biocord1@gmail.com*

АВТЕНТИЧНІСТЬ, МОРАЛЬ І СУСПІЛЬНИЙ ВИМІР ЛЮДИНИ У ФІЛОСОФІЇ ЧАРЛЬЗА ТЕЙЛОРА

Канадський філософ Чарльз Тейлор (нар. 1931) осмислює ідеал автентичності як один з ключових елементів морального горизонту сучасної людини, історично пов'язаний з моральним інтуїтивізмом філософії Романтизму та ідеєю Й. Гердера про особливий спосіб буття, властивий

кожній людині. Сучасний концепт автентичності апелює, серед іншого, до важливості чесності людини щодо себе, принципу самотності, яку слід артикулювати і виразити, а також ідеї самоздійснення, в основі якої лежить ідея реалізації власного потенціалу [Taylor, Ch. (2003). *The Ethics of Authenticity*. Cambridge, Massachusetts and London, England: Harvard University Press., p. 25-29].

На перший погляд, вимога збереження автентичності перебуває в опозиції до правил суспільного життя і навіть до вимог моралі. Ч. Тейлор до певної міри визнає цю внутрішню конфліктність культури автентичності, однак, на його думку, допомогти вирішити її може переосмислення і перевизначення автентичності саме як морального ідеалу, а ключовий метод досягнення цієї мети полягає у відтворенні його правдивої генеалогії. Спотворення і фрагментація ідеалу автентичності, на переконання Ч. Тейлора, призвела до поширення морального релятивізму, зокрема у формі індивідуалізму самоздійснення (self-fulfilment), який відстоює думку про неможливість жодних аргументів щодо цінностей. З точки зору цього світогляду, самостійність визначення людиною власного способу самоздійснення є єдиним релевантним чинником оцінки її життя; з усіх інших перспектив, різні форми життя постають як рівноцінні. Індивідуалізм самоздійснення вимагає зосередженості на собі й ігнорує питання, що виходять за межі особистих інтересів. На думку Ч. Тейлора, на позір відстоюючи автентичність, він насправді унеможливує її досягнення й призводить до поширення нових форм подібностей між людьми та кризи ідентичності [Ibid., p. 13-17].

З погляду досягнення ідеалу автентичності, головною передумовою важливості соціального виміру життя людини є принципово діалогічний характер формування її ідентичності. На думку Ч. Тейлора, засадничою підставою визначення людиною власної автентичної ідентичності є оволодіння мовами спілкування [Ibid., p. 32–33].

Популярність протиставлення автентичності і вимог моральності Ч. Тейлор пов'язує з трактуванням моральності як пригнічення інстинкту та стихії в людській природі (зокрема, в філософії Ф. Ніцше). Натомість Ч. Тейлор відстоює думку про те, що моральні ідеали можливі лише завдяки заданому горизонту значущості людського буття, який утворюють історія, традиція, природа, суспільство тощо. За заперечення горизонту значущості мислитель, зокрема, критикує так званий лібералізм нейтральності, який обстоює збереження відмінностей між людьми, апелюючи до процедурної справедливості, але відкидає можливість будь-якої загальної згоди щодо блага та цінностей, а людські об'єднання трактує лише з інструментального погляду. З цієї ж причини Ч. Тейлор наполягає на обережному ставленні до крайніх форм свободи самовизначення, попри близькість останньої до ідеалу автентичності [Ibid., p. 35-41; 50-53; 60-69].

Поява культури автентичності як загально суспільного, а не елітарного явища відбувається, на переконання Ч. Тейлора, у другій половині ХХ століття, передусім у зв'язку з молодіжними протестними рухами

1960-70-х років. Для цього періоду, який мислитель називає початком Епохи Автентичності, властиве поєднання ідей самовираження та вивільнення чуттєвості з ідеалом спільності, соціальної інтеграції та рівності. Однак згодом, внаслідок фрагментації й баналізації ідеалу автентичності, цей зв'язок було втрачено, що дало можливість його критикам трактувати чуттєвість як егоїзм і прагнення задоволень, а самовираження ототожнювати зі споживацьким способом життя [Taylor, Ch. (2007). *A secular age*. Cambridge, Massachusetts and London, England: The Belknap Press of Harvard University Press., p. 477-481]. Однією з сутнісних характеристик сучасного суспільства, на переконання мислителя, є поширення просторів взаємного представлення (spaces of mutual display), в яких самопредставлення кожної людини утворюють єдиний бекграунд, що надає сенсу діям кожного учасника. В межах просторів взаємного представлення відбувається формування мови самовизначення людської ідентичності, тут можлива усвідомлена взаємодія особистості з усім суспільством або значною його частиною. Водночас мова самовизначення стає об'єктом інструменталізації з боку бізнесу, який намагається ототожити її зі споживанням, що стає на заваді досягненню автентичності [Ibid., p. 481-483].

Однією з причин поширення в межах культури автентичності морального релятивізму Ч. Тейлор вважає відокремлення етики свободи, взаємної вигоди та поваги від етики чеснот і розвитку особистості, на зміну якій прийшов "принцип попередження шкоди" (harm principle), що його сформулював британський філософ Дж. Міль. Спотворення ідеалу автентичності мислитель також пов'язує з відокремленням "прагнення (індивідуального) щастя", яке від початку було одним з ключових елементів американського лібералізму, від громадянської етики, ідеалу самоуправління, чеснот продуктивності і праці [Ibid., p. 483-485].

На соціальному рівні вплив ідеалу автентичності призвів до поширення політики визнання (recognition), в рамках якої визнання почало розглядатись як фундаментальна потреба, а відмова від нього – як форма пригнічення. Проблема визнання набула поширення в дискусіях довкола мультикультуралізму, расових відносин, фемінізму тощо [Taylor, Ch. (1994). *The Politics of Recognition*. In Ch. Taylor, *Multiculturalism: Examining The Politics of Recognition*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press., p. 36-37]. Ч. Тейлор виокремлює дві паралельні й певною мірою антагоністичні течії політики визнання: 1) політика універсалізму й рівної гідності апелює до універсалізації принципу рівних прав й опирається на повагу до людини як раціонального агента (за І. Кантом); 2) політика відмінності наголошує на унікальній ідентичності кожної окремої особистості чи групи, а її основою служить повага до потенціалу, що уможливорює формування цієї ідентичності [Ibid., p. 41-43]. Аналізуючи проблему можливості поєднання принципу універсальних прав з вимогою збереження культурних ідентичностей, мислитель критикує процедурний лібералізм, який відмовляється від дискусій щодо блага і колективних цілей й надає пріоритет захисту інди-

відуальних прав і принципу недискримінації. Натомість Ч. Тейлор захищає модель ліберального суспільства, в межах якої благо може бути предметом публічної політики, а суспільство здатне об'єднуватись довкола певного бачення гарного життя, не дискримінуючи тих, хто його не поділяє. В основі цієї моделі лежить розрізнення фундаментальних прав і свобод та широкого спектру привілеїв, які можуть бути обмежені з метою збереження автентичних культурних ідентичностей [Ibid., p. 53-61].

Отже, концепція ідеалу автентичності, яку формулює Ч. Тейлор, обґрунтовує базове значення моралі та соціального виміру життя людини, а також пропонує оригінальну стратегію узгодження вимоги збереження автентичності з ліберальною теорією прав. У філософії Ч. Тейлора автентичність постає у ролі одного з ключових концептів теорії ідентичності модерної людини.

***O. V. Dubrovina, Assistant of National University of life
and environmental sciences of Ukraine
ok.dubrovina@gmail.com***

THE PROBLEM OF DIFFERENCING THE CONCEPTS OF "CREATIVE ACTIVITIES" AND "CREATIVITY"

Today, the development of creative activities issue is relevant to almost all areas where the man operates. The new concepts appear, and the existing concepts concerning the phenomenon of creative activity are clarified and specified. Such concepts include the concept of "creativity", which often substitutes the concept of "creative activity." Sometimes they are used as synonyms, especially when translated from a foreign language.

There is therefore the need to clarify the difference, to delineate, to differentiate sometimes very close and even content-matching concepts of "creative activity" and "creativity". It should be noted that it is required to refrain from categorical differentiation of these concepts, since there are both clear, pronounced differences between them, and thin enough facets creating the effect of interpenetration.

The term of "creativity" was introduced into the scientific circulation by psychologist J. Guilford. He and his colleagues made one of the first attempts to highlight the signs of creativity and to measure it (by tests). J. Guilford identified the following signs of creativity: the ability to set a problem, flexible generation of a variety of ideas, originality, capability to improve the object etc. [Психологічна енциклопедія/ Автор-упорядник О.М.Степанов. – К.: "Академвидав", 2006. – 424 с.]. Hence, this term first appeared in American literature in the middle of the last century. In our opinion, the unprecise and inexpedient use of the term of "creativity" rather than the term of "creative activity" and vice versa originates partly from translated literature. In English, the word "creativity" has two meanings: 1) general-creative activity